

Nagyşbendi bölünışığı

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Nagyşbendi bölünışığı NAGYŞBENDI BÖLÜNIŞİĞİ

2019-nyjy ýyldy. Jüpbeli (Ahmet Mahmyt Ünli) hoja jaň etdi:

— Soner beý, biziň topbagymyzda Mustapa Kemala dil uzadýan köp. Atatürkke-de bir duşmançylyk edip bolarмы? Bu samsyklygy soňlandyrmak lazым».

Odatv Jüpbeli hoja bilen gürründeşlik geçirdi. Gyzgyn seslenme döretti...

Muny nämücin ýatladым?

«Biziň mähellämiz» (çepçiler) tasawwuf taryhy bilen onçakly gyzyklanmaýar, şonuň üçin käbir zatlary ýatlatmaly bolýaryn:

Nagyşbendilik Buharaly Muhammet ibn Bahaweddin Nagyşbendi (1318-1389) tarapyndan guruldy.

Türkiýäniň häzirki iň täsirli tarykaty bolan nagybendiliğin Anadola girişi giç boldы! Munuň düýp sebäbi Bahaweddin Nagyşbrndiniň Teýmirleňiň mugallymy bolmagydy. Teýmirleň-Ýyldyrym Baýezit bassaşlygy we yzyndan mongollaryň Anadola girmegi bilen osmanly hökümetidir türkmen beglikleri bu tarykatdan daşrakda duranyny kem görmedi. Anadola birinji gelen nagybendileriň Teýmirleňiň goşunynda gulluk edendigini

öñe sürüyänler bar...

Netijede Soltan Baýezit II-niň döwründe, 1481-1512-nji ýyllarda Stambul Aksarayda we Fatihde ilkinji nagybendi tekgesini Molla Ylahy we onuň şägirdi Ahmet Buhary açdy. Ýöne Hindistanam mazaly güýçlenen nagybendileriň täsiri astyndady. Osmanlyda wagtyň geçmegi bilen nagybendiler ygtykatdan has köp, syýasy täsiriň üstünden güýç toplady. Meselem: Shaýy sefewilere garşy göreşde osmanly hökümétine sünni nagybendiler goldaw berdi.

Diňe bulam däl. Mysal üçin, ýanyçarlaryň ýatyrylmagyna fetwa berip, Hajybekdaş bilen bir hatarda ähli bekdaşy tekgelerini konfiskowat etdiler!

Nagybendiler Osmanlynyň iň güýcli dini-ideologiki güýjüne öwrüldi. Emma «Tanzimata» garşy gitmek 1859-njy ýylyň Kuleli wakasy ýaly osmanly dolandyryşyna garşy edilen hereketlere-de gatnaşdylar.

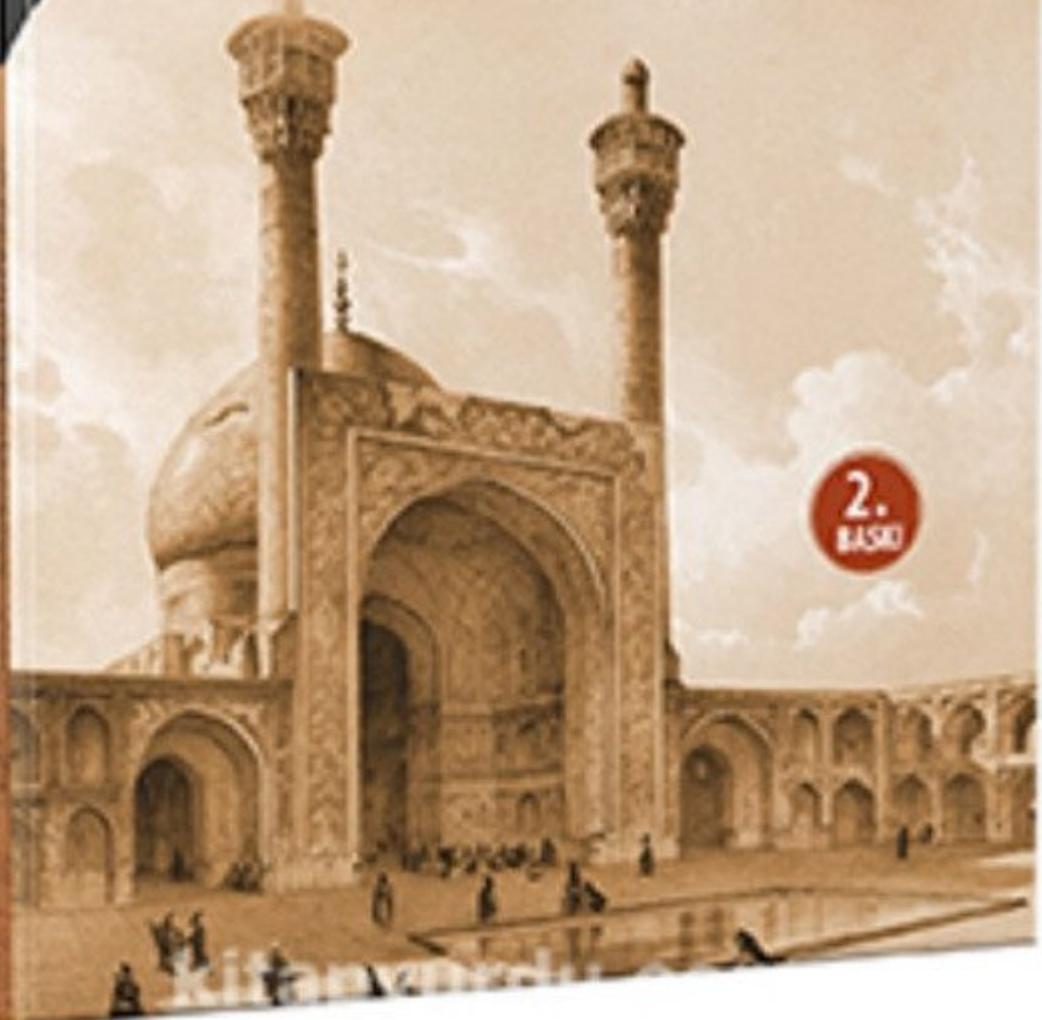
MUSTAFA ÖZDAMAR

ŞAH-I NAKŞİBEND

MUSTAFA ÖZDAMAR

15

ŞAH-I NAKŞİBEND

2.
BASIM

* * *

Respublika ýapmazdan öñ diñe Stambulda 95 sany nagybendi

tekgesi bar eken.

Ähli beýleki tekgelerde bolşy ýaly, nagybendilerde-de gizlenmek, goranmak, az-owlak mümkünçilikler bilen oñňut etmek döwri başlandy. Nagybendi «Gümüşhanewi» dergähiniň şeýhi Mustafa Feýziniň sözü ýorelmeli «ýoly» görkezdi: «Ýapylan – jaýyň gapasydyr, ýapylmadyk köňül gapasydyr».

Tekgeleriň ýerini metjitler aldy...

Täze režimiň ýeňilliklerinden daşlaşdyrylandyklary, çetleşdirilendikleri üçin käbirleri Atatürk nyşana aldy. Öňki Şeýhulislam Mustafa Sabri ýalylaryň diýmedigi galmadı...

Menemen, Bursa, Iskılıp, Siirt wakalaryna ww İçeri işler ministrliginiň «Nagybendilere ünsli boluň!» duýduryşyna garamazdan, Abdyleziz Bekkine ýaly nagybendi şeýhler metjitlerde we mekdeplerde dürli wezipelerde işledi. Emma Abdylhekim Arwasy ýaly käbir şeýhler Menemen wakasy sebäpli wezipeden boşadyldy. (Yslamçylar Abdylhamyt II-ä garşı giden, ittihatçylaryň dosty, Menemen wakasynyň meçew berijisi Esat Erbilli ýaly käbir nagybendi şeýhlerink ýörenen syýasatlarynyň üstünden hiç tanajak bolmaýarlar!)

Beýleki bir ýandan respublika 1925-ji ýylyň sud edilmelerinden boşadylan Ahmet Hamdi Akseki ýaly alymlara «turkçe hutba» ýaly ugurlarda işlemegi tabşyrdy.

Şonça duşmançylyga, paýışlara, müň dürli ýalan-ýaşryga garamazdan respublikan režim olardan ar aljak bolup durmady... Jemläýin:

OSMANLI TASAVVUF KİTAPLIĞI

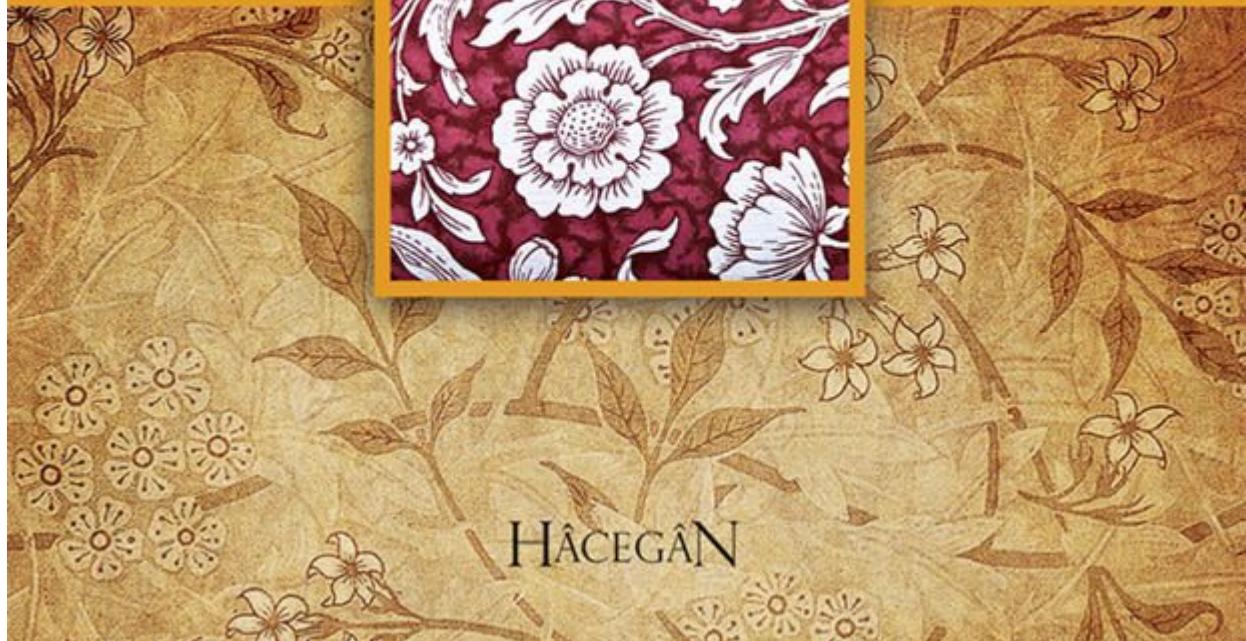
Âdâb-ı Nakşibendiyye

[Risâle-i Ubeydiyye fî Beyân-ı Ba'di
Âdâb-ı Tarikati'n-Nakşibendiyye]

Seyh Ali Behcet Efendi

HÂCEGÂN

* * *

Şeýh arap dilinde goja diýmegeri aňladýar...

Keramat gözkezip bilyäne seýit diýilýär, ol eýýäm ýol görkeziji, wagyz edip bilyän, alym adam bolýar. Yslama nähili düşünmelidigi we nähili ýaşamalydygy boýunça özlerinde uly ygtyýarlygyň we salahyýetiň bardygyna, dini hökmürowanlyklarynyň güýçlüdigue, hakykatyň wekilidigine ynanýar...

Nagyşbendilerde şeýh mukaddesleşdirilýär, olar özleriniň Hezreti Ebu Bekiriň üstünden Hezreti Muhammet pygambere (s.a.w) baglanýandyklaryny öňe sürýärler.

Her tarykatda bolşy ýaly töwekgellik, razylyk, sadyklyk, doganlyk, pidakärlik talap edilýär.

«Şeýhi bolmadypyň şeýhi şeýtandyr» sözüne baglydyrlar.

Şeýhiň dini agalygyna berk bağlanan nagyşbendiler toparynda şu günlerde uly bölünüşikler bolup gecýär...

Respublikan režime we Atatürkke pozitiw garaýan Jüpbeli Ahmet hoja sandlaryň wahhaby-selefi täsirine girendigini nygtaýan nagyşbendi-ysmaýylaga şeýhine baş galdyryp, gatnaşygyny kesdi. Jüpbeli hojanyň göreşinde duzagyna uçran FETÖ-nyň jemagatyň törüne oturdylmagynyň-da täsiri bar...

Gysga arakesmeleri hasaba almanda, baş asyrlap häkimiýetiň syýasy merkezlerinde ýer alan nagyşbendileriň bu bölünüşiginiň üstünde ýeterlik pikir alyşylmaýar diýip pikir edýärin.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 19.04.2024 ý. Publisistika